

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v právnej veci žalobcov **1/ K. M.**, bývajúceho v X., **2/ A. N.**, bývajúceho X., **3/ M. P.**, bývajúcej Y., všetkých zastúpených JUDr. D. H., advokátkou so sídlom v K., proti žalovanému **P., a.s.**, so sídlom v K., **o určenie vlastníctva nehnuteľností**, vedenej na Okresnom súde Košice I pod sp. zn. 14 C 133/2000, na dovolanie žalobcov 1/ až 3/ proti rozsudku Krajského súdu v Košiciach z 19. marca 2009 sp. zn. 1 Co 350/2006, takto

r o z h o d o l :

Najvyšší súd Slovenskej republiky **z r u š u j e** rozsudok Krajského súdu v Košiciach z 19. marca 2009 sp. zn. 1 Co 350/2006 a vec mu vracia na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e

Okresný súd Košice I rozsudkom z 22. mája 2006 č.k. 14 C 133/2000-308 v spojení s opravným uznesením zo 14. júla 2006 č.k. 14 C 133/2000-317 určil, že žalobca 1/ je podielovým spoluvlastníkom nehnuteľností v katastrálnom území S., ktoré sú zapísané v katastri nehnuteľností na liste vlastníctva č. X. ako parcela č. X. – zastavané plochy a nádvoria vo výmere X. m², a dom súpisného čísla X., stojaceho na parcele č. X. (ďalej len „nehnuteľnosti“) v podiele ½ a ½ predmetných nehnuteľností patrí do dedičstva po nebohej I. F., rodenej M., zomrelej 19. novembra 1988. Žalovaného zaviazal k povinnosti nahradiť žalobcovi 1 109 322,50 Sk trov konania. Zrušil uznesenie Okresného súdu Košice I z 25. januára 2001 č.k. 14 C 133/2000-18, ktorým priznal žalobcovi 1/ oslobodenie od súdnych poplatkov a súčasne mu priznal oslobodenie od súdnych poplatkov vo výške 50 % a žalobcu 1/ zaviazal zaplatiť na účet okresného súdu 79 000 Sk súdneho poplatku. V odôvodnení uviedol, že v konaní bolo preukázané, že vlastníckmi nehnuteľností boli rodičia žalobcu 1/

a právnej predchodkyne žalobcov 2/ a 3/ - F. M. a R. M., rodená W.. Po ich vyhlásení za mŕtvych dňom 31. mája 1946 (uznesením Okresného súdu Košice č. M 458/48) sa na základe svedectva o dedičstve vydaného Okresným súdom Košice z 9. septembra 1948 č.k. D 1889/47-25 stali vlastníkami nehnuteľností a boli zapísaní v pozemnoknižnej vložke č. X. pre katastrálne územie Košice žalobca 1/ a právna predchodkyňa žalobcov 2/, 3/ I. F., a to každý v ½. Žalobca 1/ a I. F. nehnuteľnosti užívali do roku 1949, kedy odišli z republiky. Na základe výmeru Povereníctva potravinárskeho priemyslu výmerom z 31. marca 1952 číslo I-55/2204/23-1952 vydaným podľa § 4 ods. 7 Dekréту prezidenta republiky č. 101/1945 Zb. došlo v pozemnoknižnej vložke č. X. pre katastrálne územie Košice dňa 20. septembra 1952 k zápisu vlastníctva nehnuteľností na Československý štát – Košické mliekarne, n.p. Košice (t.č. je vlastníkom Z., a.s.). Súd prvého stupňa pri posudzovaní otázky, či v danom prípade boli splnené podmienky pre znárodnenie podľa Dekréту prezidenta republiky č. 101/1945 Zb. o znárodnení niektorých podnikov priemyslu potravinárskeho (ďalej len „Dekrét č. 101/1945 Zb.“) dospel k záveru, že podmienky pre znárodnenie splnené neboli, nakoľko nebolo v súlade s § 4 ods. 1 Dekrétu č. 101/1945 Zb. vydané individuálne správne rozhodnutie vydané ministrom výživy o tom, že sú splnené podmienky znárodnenia. Rozhodnutie ministra výživy bolo zásadnou podmienkou znárodnenia, bez splnenia ktorej nemohlo k znárodneniu dôjsť. Keďže nebolo preukázané, či takéto rozhodnutie ministrom výživy bolo vydané a či výmer Povereníctva potravinárskeho priemyslu z 31. marca 1952 č. I-55/2204/23-1952 je právoplatný, žalobe o určenie vlastníckeho práva vyhovel, keď súčasne vychádzal z toho, že znárodnenie majetku podľa Dekrétu č. 101/1945 Zb. nebolo reštitučným dôvodom podľa § 1 zákona č. 403/1990 Zb., z ktorého dôvodu sa žalobcovia nemohli zmiernenia majetkových krívd domáhať podľa tohto osobitného predpisu, ale iba podľa všeobecného právneho predpisu. Mal za to, že žalobcovia v konaní preukázali aj naliehavý právny záujem na požadovanom určení v zmysle § 80 písm. c/ O.s.p. Tento je daný tým, že v katastri nehnuteľností je ako vlastníak nehnuteľností zapísaný žalovaný a tento stav nezodpovedá skutočnému vlastníckemu vzťahu a iba rozhodnutie súdu umožní žalobcom zosúladiť tento zápis so skutočnosťou. Výrok o náhrade trov konania odôvodnil § 142 ods. 1 O.s.p.

Krajský súd v Košiciach na odvolanie žalovaného rozsudkom z 19. marca 2009 sp. zn. 1 Co 350/2006 napadnutý rozsudok súdu prvého stupňa zmenil tak, že žalobu zamieta. Žalobcov zaviazal v lehote 3 dní nahradiť žalovanému trovy konania v sume 15 527,25 €. V odôvodnení uviedol, že jediným zachovaným dokladom, svedčiacim o tom, že aj na sporné nehnuteľnosti sa vzťahovalo znárodnenie podľa Dekrétu č. 101/1945 Zb., je výmer

Povereníctva potravinárskeho priemyslu z 31. marca 1952 číslo I-55/2204/23-1952, a následný zápis vlastníctva štátu v pozemkovej knihe. Mal za to, že z uvedených dokladov je potrebné v danej veci vychádzať, nakoľko z nich možno dostatočným spôsobom vyvodiť, že nehnuteľnosti boli znárodnené. To, že znárodnenie bolo vykonané v rozpore s vtedy platnými zákonnými predpismi, resp. že štát prevzal vec bez právneho dôvodu, bol samostatný reštitučný dôvod podľa § 6 ods. 1 písm. k/, ods. 2 zákona č. 87/1991 Zb. o mimosúdnych rehabilitáciách v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 87/1991 Zb.“) a len v rámci reštitučného konania podľa tohto zákona by bolo možné preskúmať, či znárodnenie nehnuteľností bolo vykonané v rozpore s vtedy platnými zákonnými predpismi (v danom prípade v rozpore s Dekrétom č. 101/1945 Zb.), prípadne či došlo k prevzatiu veci bez právneho dôvodu. Žalobcovia ako cudzinci však neboli oprávnenými osobami podľa reštitučného zákona a tak sa nemohli nápravy krívd, ktoré im v tejto súvislosti vznikli, domáhať podľa tohto lex specialis. Podľa názoru odvolacieho súdu to však zároveň vylučuje, aby sa s odstupom 50-tich rokov domáhali určenia vlastníctva podľa lex generalis - § 126 Občianskeho zákonníka. V tejto súvislosti poukázal na rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR sp. zn. 31 Cdo 1222/2001 a Ústavného súdu ČR sp. zn. PL.ÚS 21/05, podľa ktorých žalobou o určenie vlastníctva nemožno obchádzať zmysel a účel reštitučného zákonodarstva, a preto sa oprávnená osoba, ktorej nehnuteľnosť prevzal štát v rozhodnej dobe bez právneho dôvodu, nemôže domáhať ochrany svojho vlastníckeho práva podľa všeobecných predpisov, a to ani formou určenia vlastníctva, ak mohla podľa reštitučného zákona žiadať o vydanie veci. Na základe uvedeného podľa § 220 O.s.p. zmenil rozsudok súdu prvého stupňa a žalobu zamietol. Výrok o náhrade trov konania odôvodnil ustanovením § 142 ods. 1 O.s.p.

Uvedený rozsudok odvolacieho súdu žalobcovia 1/ až 3/ napadli dovolaním, ktoré odôvodnili tým, že odvolací súd nesprávne vec po právnej stránke posúdil (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.) a zaťažil konanie aj inou vadou konania, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci (§ 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.). Nesúhlasili s názorom odvolacieho súdu, že nie je možné, aby sa svojho nároku, keď došlo k prevzatiu ich majetku zo strany štátu bez právneho dôvodu a keď sa nemôžu domáhať svojho vlastníckeho práva podľa reštitučných zákonov (napr. zákona č. 87/1991 Zb.) pre nesplnenie podmienky oprávnených osôb, domáhali podľa všeobecných predpisov občianskeho práva. Boli toho názoru, že pokiaľ režim reštitučných zákonov neplatí pre určité osoby či prípady, potom platí úprava všeobecná – Občiansky zákonník; v tomto smere poukázali na viaceré rozhodnutia Najvyššieho súdu SR, Ústavného súdu SR, ako i rozhodnutia Najvyššieho súdu ČR a Ústavného súdu ČR, ktoré

v dovolaní súčasne označili a odcitovali z nich vyplývajúce právne závery. Trvali na tom, že k prevodu majetku na štát došlo na základe nezákonného rozhodnutia, v rozpore s Dekrétom č. 101/1945 Zb. a štát prevzal nehnuteľnosti bez právneho dôvodu. Inú vadu konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. videli v nepreskúmateľnosti rozsudku odvolacieho súdu, keď odvolací súd v odôvodnení nedal odpovede na právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom konania, nevyporiadal sa s ich tvrdením, že k znárodneniu nedošlo a žalobu zamietol len s poukazom na tú skutočnosť, že nie je možné žalované právo uplatniť podľa všeobecných predpisov a že sa svojho vlastníctva domáhajú až s odstupom 50-tich rokov. Z uvedených dôvodov žiadali napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť odvolaciemu súdu na ďalšie konanie.

Žalovaný sa k dovolaniu žalobcov písomne nevyjadril.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 1 O.s.p.) po zistení, že dovolanie podali včas účastníci konania (§ 240 ods. 1 O.s.p.), ktorí sú zastúpení advokátkou (§ 241 ods. 1 O.s.p.), proti rozhodnutiu, ktoré možno napadnúť týmto opravným prostriedkom (§ 238 ods. 1 O.s.p.), preskúmal napadnutý rozsudok bez nariadenia dovolacieho pojednávania (§ 243a ods. 1 O.s.p.) a dospel k záveru, že ho treba zrušiť.

V zmysle § 241 ods. 2 O.s.p. môže byť dovolanie podané iba z dôvodov, že a/ v konaní došlo k vadám uvedeným v § 237 O.s.p., b/ konanie je postihnuté inou vadou, ktorá mala za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, c/ rozhodnutie spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci. Dovolací súd je viazaný nielen rozsahom dovolania, ale i v dovolaní uplatnenými dôvodmi. Obligatórne (§ 242 ods. 1 O.s.p.) sa zaoberá procesnými vadami uvedenými v § 237 O.s.p. a tiež tzv. inými vadami konania, pokiaľ mali za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Vzhľadom na zákonnú povinnosť (§ 242 ods. 1 druhá veta O.s.p.) skúmal dovolací súd, či napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu nebolo vydané v konaní postihnutom niektorou z procesných väd uvedených v § 237 O.s.p. Podľa tohto ustanovenia je takouto vadou, ak a/ sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b/ ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal spôsobilosť byť účastníkom konania, c/ účastník konania nemal procesnú spôsobilosť a nebol riadne zastúpený, d/ v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e/ sa nepodal návrh na začatie

konania, hoci podľa zákona bol potrebný, f/ účastníkovi konania sa postupom súdu odňala možnosť konať pred súdom, g/ rozhodoval vylúčený sudca alebo bol súd nesprávne obsadený, ibaže namiesto samosudcu rozhodoval senát. Dovolateia žiadnu z týchto väd nenamietali a jej existencia nevyšla v dovolacom konaní najavo. Dovolací dôvod v zmysle § 241 ods. 2 písm. a/ O.s.p. preto nie je daný.

Inou vadou konania, na ktorú musí dovolací súd prihliadnuť aj vtedy, ak nie je v dovolaní namietaná, je procesná vada, ktorá na rozdiel od väd taxatívne vymenovaných v § 237 O.s.p. nezakladá zmatečnosť rozhodnutia. Jej dôsledkom je vecná nesprávnosť, ktorej základom je porušenie procesných ustanovení upravujúcich postup súdu v občianskom súdnom konaní. Za dôsledok vady takejto povahy je považovaná aj nepreskúmateľnosť súdneho rozhodnutia (porovnaj napríklad R 111/1998); žalobcovia namietajú práve vadu tejto povahy a jej existenciu vidia v tom, že odvolací súd v odôvodnení rozhodnutia nedal odpovede na právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom konania, a z neho nevyplýva, ako sa odvolací súd vypořiadal s ich tvrdením, že k znárodneniu nedošlo a žalobu zamietol len s poukazom na tú skutočnosť, že nie je možné žalované právo uplatniť podľa všeobecného právneho predpisu, nakoľko nehnuteľnosti, ku ktorým sa má vlastníctvo určiť, prešli na štát jedným zo spôsobov upravených v § 6 zákona č. 87/1991 Zb.

Dovolací súd nezistil opodstatnenosť žalobcami vyššie uvedenej inej vady konania v zmysle § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p. Odvolací súd v odôvodnení napadnutého rozhodnutia uviedol stručne rozhodujúci skutkový stav, primeraným spôsobom opísal priebeh konania, stanoviská oboch procesných strán k prejednávanej veci, výsledky vykonaného dokazovania, obsah odvolania a uviedol právne predpisy, ktoré aplikoval na prejednávaný prípad a z ktorých vyvodil svoje právne závery. V tomto smere nie je pravdivé tvrdenie žalobcov v dovolaní, že odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu postráda vypořiadanie s ich tvrdením, že k znárodneniu nedošlo. Odvolací súd na str. 9 v prvom odseku rozhodnutia presne uvádza dôvody ako aj dôkazy, na základe ktorých dospel k záveru, že k znárodneniu došlo; odvoláva sa na výmer Povereníctva potravinárskeho priemyslu z 31. marca 1952 číslo I-55/2204/23-1952 ako aj na následný zápis v pozemkovej knihe. Vzhľadom na jeho právny záver o nemožnosti domáhať sa nároku na určenie vlastníctva podľa všeobecného právneho predpisu – Občianskeho zákonníka (§ 126), ak dôvod uplatnenia tohto nároku (znárodnenie) bol samostatný reštitučný dôvod podľa § 6 ods. 1 písm. k/, ods. 2 zákona č. 87/1991 Zb., nebolo jeho povinnosťou (a bolo by to aj nadbytočné) sa v odôvodnení rozhodnutia

vyporiadavať a posudzovať otázku splnenia podmienok znárodnenia. To isté platí, pokiaľ žalobcovia vyčítajú odvolaciemu súdu, že v odôvodnení rozhodnutia nedal odpovede na právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom konania. Odôvodnenie dovolaním napadnutého rozsudku odvolacieho súdu v celom rozsahu spĺňa parametre zákonného odôvodnenia v zmysle § 157 ods. 2 O.s.p.; neodôvodnenie rozhodnutia podľa predstáv žalobcov nemožno v žiadnom prípade považovať za inú vadu konania podľa § 241 ods. 2 písm. b/ O.s.p.

Žalobcovia v dovolaní tvrdia, že napadnutý rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.). Právnym posúdením je činnosť súdu, pri ktorej zo skutkových zistení vyvodzuje právne závery a aplikuje konkrétnu právnu normu na zistený skutkový stav. Nesprávnym právnym posúdením veci je omyl súdu pri aplikácii práva na zistený skutkový stav. O nesprávnu aplikáciu právnych predpisov ide vtedy, ak súd nepoužil správny právny predpis alebo ak síce aplikoval správny právny predpis, nesprávne ho ale interpretoval alebo ak zo správnych skutkových záverov vyvodil nesprávne právne závery.

V danej veci odvolací súd na rozdiel od súdu prvého stupňa dospel k záveru, že žalobcovia sa nemôžu dovolávať určenia vlastníckeho práva k nehnuteľnostiam podľa všeobecného právneho predpisu, ak nehnuteľnosti prešli na štát jedným zo spôsobov upravených v § 6 zákona č. 87/1991 Zb. Táto okolnosť podľa jeho názoru „vylučuje, aby sa s odstupom 50-tich rokov domáhali určenia vlastníctva podľa lex specialis - § 126 OZ“, a to aj napriek tomu, že žalobcovia nespĺňali podmienky oprávnenej osoby v zmysle uvedeného reštitučného zákona.

Dovolací súd sa s týmto právnym názorom odvolacieho súdu nestotožňuje a nepovažuje ho za správny.

Dovolací súd vo všeobecnosti súhlasí s názorom odvolacieho súdu, že reštitučné zákony sú voči všeobecnej občianskoprávnej úprave predpismi špeciálnymi, ktoré majú pri použití prednosť, dokonca majú povahu predpisov, ktoré aplikáciu všeobecného predpisu obvykle vylučujú. O vylučujúcom vzťahu zákona špeciálneho a zákona všeobecného je možné hovoriť však iba tam, kde sa rozsah úpravy týchto zákonov z hľadiska ich časovej,

osobnej, prípadne miestnej pôsobnosti aspoň do určitej miery prekrýva a kde ide o úpravu právnych vzťahov zhodnej povahy. Zákony, ktoré sú vo vzťahu všeobecného a špeciálneho, musia teda byť aspoň v časti svojej úpravy platné a účinné v rovnakej dobe a na rovnakom území a musia upravovať rovnaké práva a povinnosti tých istých subjektov. Zákon č. 87/1991 Zb. – jeho ustanovenia týkajúce sa občianskoprávných a správnych vzťahov (§ 2 až § 18) upravuje právne vzťahy medzi osobami oprávnenými a povinnými. Kto je takouto osobou vymedzuje tento zákon v § 3 a § 4. Zákon č. 87/1991 Zb. sa teda žiadnym spôsobom nedotýka nárokov osôb, ktoré predpoklady oprávnených osôb podľa tohto zákona nespĺňajú. Preto pre právne vzťahy osôb, ktoré nie sú oprávnenými osobami podľa zákona č. 87/1991 Zb., nemôže mať tento reštitučný zákon postavenie zákona špeciálneho.

V danom prípade je nesporné, a v dovolaní napadnutom rozhodnutí to konštatuje aj odvolací súd, že žalobcovia nespĺňajú podmienky oprávnených osôb v zmysle § 3 ods. 1 zákona č. 87/1991 Zb. Z tohto dôvodu je osobná pôsobnosť zákona č. 87/1991 Zb. a ustanovenia Občianskeho zákonníka (§ 126) upravujúceho ochranu vlastníckeho práva rozdielna, a preto nemožno zásadu, že zákon špeciálny vylučuje použitie zákona všeobecného, uplatniť. Takýmto „neoprávneným“ osobám nemožno, ako to nesprávne urobil odvolací súd, odoprieť právo na ochranu ich vlastníckeho práva. Poukázanie odvolacieho súdu na rozsudok Najvyššieho súdu ČR z 11. septembra 2003 sp. zn. 31 Cdo 1222/2001, ako i na názor pléna Ústavného súdu ČR vyjadrený v stanovisku z 1. novembra 2005 sp. zn. PL.ÚS 21/05, ktorými podporil svoj právny názor o vylúčení možnosti žalobcov domáhať sa vlastníckeho práva podľa všeobecných právnych predpisov, dovolací súd nepovažuje za vhodné a opodstatnené, nakoľko závery, ktoré z týchto rozhodnutí vyvodil odvolací súd, presne nezodpovedajú v nich zaujatým stanoviskám. Z týchto rozhodnutí totiž jednoznačne vyplýva, že vychádzajú z predpokladu, že nárok na ochranu vlastníckeho práva podľa všeobecného právneho predpisu (§ 126 Občianskeho zákonníka) uplatňuje osoba, ktorá spĺňa podmienky (štatút) oprávnenej osoby podľa reštitučného zákona, a teda mohla podľa reštitučného zákona žiadať o vydanie veci; o takýto prípad však v prejednávanej veci nejde (viď uvedené vyššie).

Otázku vzťahu reštitučných zákonov a všeobecných právnych predpisov (Občianskeho zákonníka) riešili viaceré rozhodnutia Najvyššieho súdu SR (napr. sp. zn. 5 Cdo 36/1999, 4 Cdo 111/1999) a dospeli v nich k zhodnému právnemu názoru, že reštitučné zákony, aj keď

majú vo vzťahu k Občianskemu zákonníku povahu *lex specialis*, nevyklučujú možnosť v prípade, ak sa zistí, že ustanovenia *lex specialis* nemožno na daný prípad uplatniť, domáhať sa ochrany vlastníckeho práva podľa Občianskeho zákonníka žalobou na určenie vlastníctva, prípadne žalobou na vydanie veci. Dovolací súd ani v danom prípade nemá dôvod odkloniť sa od doterajšej rozhodovacej činnosti Najvyššieho súdu SR. Aj Ústavný súd SR vo svojej rozhodovacej činnosti (napr. III. ÚS 178/06, II. ÚS 231/09) vyslovil záver, že „reštitučné predpisy neboli vydané pre ten účel, aby spôsobili zánik vlastníckeho práva oprávnených osôb, ale aby im uľahčili obnovenie tohto vlastníckeho práva. Preto, ak došlo k zabratiu majetku štátu bez právneho dôvodu, osoba nestratila svoj vlastnícky vzťah k tomuto majetku a nič nebráni tomu, aby sa svojho nároku, resp. finančnej náhrady domáhala žalobou opierajúcou sa o všeobecné predpisy občianskeho práva [podľa nástrojov ochrany vlastníckeho práva – žalôb určovacích, vindikačných (na vydanie veci), negatívnych a pod.]“.

Z vyššie uvedeného je zrejmé, že rozsudok odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci (§ 241 ods. 2 písm. c/ O.s.p.), a že žalobcovia 1/ až 3/ opodstatnene napadli vecne nesprávny rozsudok odvolacieho súdu; Najvyšší súd Slovenskej republiky ho preto zrušil a vec vrátil odvolaciemu súdu na ďalšie konanie (§ 243b O.s.p.).

V novom rozhodnutí rozhodne súd znovu o trovách pôvodného a dovolacieho konania (§ 243d ods. 1 O.s.p.).

P o u č e n i e : Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 17. februára 2011

JUDr. Daniela Sučanská, v.r.
predsedníčka senátu

Za správnosť vyhotovenia: Klaudia Vrauková